

Koen PEETERS

Auteur

Verbonden aan de communicatiedienst van een grote bank, zou je hem kunnen verdenken van een vrij burgerlijk bestaan. Maar „een mens heeft recht op meerdere levens, liefst terzelfder tijd”, meent Koen PEETERS. Als auteur debuteerde hij in 1988. In 2009 kreeg hij voor zijn Kempische familiekroniek *De Bloemen* de F. Borderwijkprijs. In zijn nieuwste roman kruipt hij in de huid van een Rwandees.

‘Ik geloof in de helende kracht van het alledaagse’

Lieve WOUTERS

Na communicatiewetenschappen studeerde Koen PEETERS antropologie en die kennis gebruikte hij totnogtoe vooral voor een ironische noot in zijn boeken. Het werd tijd dat hij ook echt eens op onderzoek trok. Voor zijn Rwandaroman *Duizend heuvels* voerde hij niet minder dan tachtig gesprekken met witte paters en Rwandakenners, Hutu's en Tutsi's. Minder ironie in dit werk, daar geeft de volkerenmoord die er in 1994 plaatsvond, ook weinig aanleiding toe.

–In de roman begint alles met een set mandjes, die een zekere Louis doen wegdromen en de hele voorgeschiedenis van de genocide beleven. In hoever is het boek autobiografisch?

Mijn vader, destijds CVP-volksvertegenwoordiger en medestichter van Broederlijk Delen, had ooit zulke mandjes meegebracht van een missie in Rwanda. Ze hadden me nooit veel gezegd, maar toen ze enkele jaren geleden na het overlijden van mijn vader bij me terecht kwamen, begonnen ze op me in te werken. Ik was nog nooit in Afrika geweest, als antropoloog! Na mijn vijftigste besloot ik dat ik er toch echt werk van moest maken.

Die fijn gevlochten mandjes, die als baesjka's in elkaar passen, leken me een mooie metafoor om de samenleving in Rwanda te beschrijven ten tijde van de aankomst van kolonisten en missionarissen. Het was een soort van feodale staat, Tutsi's heersten over Hutu's en Twa's. Er was discriminatie, maar op de een of andere manier slaagden de verschillende bevolkingsgroepen er toch eeuwenlang in om met elkaar samen te leven. De blanken definieerden het onderscheid tussen hen in termen van rassen en betonnerden die verschillen. De Tutsi's waren volgens hen geboren leiders, 'verkapte blanken'. De Hutu's daarentegen waren 'gestampde boeren'. De kolonisator koos de Tutsi's uit om het land te besturen, maar die voorkeur veranderde in de jaren 1950. Plotsklaps werden de Hutu's naar voren geschoven.

–Gaat u zover te stellen dat de genocide er niet zou geweest zijn zonder de blanken?

Westerlingen gaan graag uit van een monocausale werkelijkheid: actie, reactie. De wereld zit complexer in elkaar. We zijn naar daar getrokken als doeners, om te ontdekken, te veroveren, op te voeden. De vraag die ik in mijn boek wil stellen, is niet hoe de genocide heeft kunnen plaatsvinden,

Koen Peeters: „Het verhaal van de witte paters in Rwanda is complex en menselijk, maar ook verkeerd.” © Ingrid Hannes

den, maar wel hoe wij omgaan met andere culturen. Als we meer zouden uitgaan van de ontmoeting, dan zouden we veel meer begrijpen en respecteren.

Voor mij staat wel vast dat die volkerenmoord geen primitief, maar een modern conflict was, dat niet op zo'n grote schaal had kunnen plaatsvinden zonder toedoen van de blanken. Laat ons zeggen dat de Rwandese samenleving een cocktail was, met op zich allemaal best lekkere ingrediënten. Is het dat laatst toegevoegde ingrediënt dat er een explosieve cocktail van maakte? Of net het eerste? De blanken braken alleszins binnen in een fijn afgestelde meccano van een cultuur. Plotseling komt daar iets monsterachtigs uit.

–Meerdere gesprekspartners van u hebben het over de 'hecatombe', een herhaling van de geschiedenis. Is die dan niet te voorkomen?

De Rwandezes zeggen: „Je moet oppassen voor drie soorten mensen: leugenaars, gifmengers en voorspellers.” Door een gebeurtenis te voorspellen, maak je ze meer waarschijnlijk. In Rwanda ontmoette ik weinig mensen die spraken van een herhaling, wel hier in België. Durft men er in

Rwanda niet over te praten? Ik geloof in de helende kracht van het alledaagse. De filosofe Hannah Arendt zei: „Iedere nieuwe boreling kan de wereld veranderen.” Vijftig procent van de Rwandezes is vandaag jonger dan twintig. Ze hebben het drama niet meegemaakt. Dat is hoopvol.

„De Rwandese samenleving was een cocktail met best lekkere ingrediënten, die plotseling explosief bleek”

Over de genocide praten is voor veel mensen nog onmogelijk. Maar stuur geen lenger westerse psychiaters naar daar om het trauma bespreekbaar te maken. Samen in stilte thee drinken, is voor Hutu's en Tutsi's in Rwanda al baanbrekend op dit moment.

–Hoe kijken de witte paters terug op hun leven en werk in Rwanda?

Er is nostalgie, maar ook frustratie, ontgoocheling. Al die gevoelens probeerde

ik een plaats te geven in het boek. Ze hebben de tekst overigens goedgekeurd, zelfs proficiat gewenst. Hun verhaal is complex en menselijk, maar ook gewoon verkeerd. De Kerk zat te dicht bij het regime. Ze was de grootste werkgever van het land en daardoor een belangrijke economische macht. De paters waren te vaak soldaten van een instituut dat vooral bezig was met zichzelf. Ik denk dat de meesten dat zelf ook inzien en eigenlijk zit ik, als post-katholiek, te wachten op een boek van hen of van de Kerk waarin ze reflecteren over wie ze waren in Rwanda, wat ze hebben geprobeerd en wat niet is gelukt. Maar ik vrees dat dit er nooit van zal komen.

–U wil boeken schrijven die ertoe doen. Welke boodschap geeft u mee in *Duizend heuvels*?

Je trekt ver weg, om vast te stellen wat je hier ook had kunnen vinden, namelijk dat je zorgzaam met elkaar moet omgaan. Hoor mij preken...

Koen Peeters, *Duizend heuvels*, De Bezige Bij, Antwerpen, 2012, 296 blz., 19,95 euro, ISBN 978 90 8542 341 6.